

## Nyt fra historisk Videnskab.

---

Med *Dansk landbrugsbibliografi*, 1. bind (1959, 460 sider), er der fremskaffet et værdifuldt hjælpemiddel, når det gælder at finde vej indenfor den righoldige landbrugslitteratur fra tiden før 1814. Grundlaget er Bibliotheca Danica med Bibliotheca Slesvico-Holsatica, men den nye bibliografi henviser såvel til tidsskrifter som til pjecer og bøger trykt i Danmark, Norge, hertugdømmerne og de øvrige danske besiddelser før 1815. Af tidsskrifternes indhold er dog efter udgiverskøn udeladt »sådanne artikler, som på grund af deres ringe omfang er anset for ubetydelige«, en ikke helt tilfredsstillende motivering.

Udgiveeren, Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, nedsatte i 1946 et udvalg til forberedelse af en landbrugsbibliografi, der kunne gøre fyldest også for den ældre tids vedkommende. 1. og 2. bind af »Den svenska Lantbrukslitteraturen« (ved P. M. Hebbe), der var udkommet 1939 og 1945, har på flere punkter været forbillede. Et betydeligt forberedende arbejde udførte bureauchef Niels Siggaard fra 1946 til sin død 1955. Derefter overlod et særligt redaktionsudvalg ledelsen af det store arbejde til arkivar, cand. mag. *Ole Karup Pedersen*, der på få år har fuldført et første bind med overbibliotekar, cand. mag. Vibeke Ammundsen og professor Aksel Milthers som særligt sagkyndige tilsynsførende. Landbrugsbibliografien skal efter planen omfatte ialt 4 bind frem til 1915, det år Dansk Tidsskriftindex begynder. Ved den systematiske ordning af stoffet har udgiverne haft for øje, at den uden væsentlige ændringer skal kunne bevares for alle 4 bind, og ved opstillingen er navnlig benyttet 1954-udgaven af »Systematisk inddeling af fagkatalog og tidsskriftindex« for Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskoles bibliotek.

Historikere kan finde meget af interesse i de tre første afsnit, der omhandler landbrug i almindelighed (hvor oplysning og skolevæsen er det fyldigste underafsnit), landbruget i det danske rige (stoffet er her topografisk ordnet) og landbruget i andre lande. Men tyngdepunktet ligger dog i det meget omfattende afsnit D (s. 111–239), »Landbrugets økonomiske, sociale og retlige forhold« (der ikke indeholder forordninger, plakater og reskripter). Derefter

følger de landbrugsfaglige afsnit, indledet med »Husholdning på landet og husflid«, altså ikke landbrug i snævrere forstand. Den faglige landbrugslitteratur omfatter godt en trediedel af bibliografien. Stof vedrørende havebrug og skovbrug er kun medtaget, for så vidt det har speciel tilknytning til landbrug, idet man iøvrigt kan benytte A. Oppermann og V. Grundtvig: Den danske Skovbrugs-Litteratur indtil 1925 (1931–35). På samme måde er af litteratur vedrørende jagt og fiskeri kun anført, hvad der har landbrugerinteresse (især ferskvands- og kystfiskeriet).

Den anførte litteratur – ialt 6225 numre – er indenfor hver gruppe opstillet kronologisk, men efter den svenske landbrugsbibliografis eksempel med henvisninger til numre med stof af samme art. Derved bliver det f. eks. muligt at finde frem til de forskellige indlæg i en diskussion om landboreformer. I parentes anføres ofte boganmeldelser »af selvstændig karakter«. – En række registre gør værket mere anvendeligt. I forfatterregistret er så vidt muligt pseudonymer opløst (dog kun forfattere til monografier). Navneregister omfatter de personer og organisationer, der forekommer i titlerne; stedregister og sagregister er ligeledes udarbejdet på grundlag af de anførte titler, hvilket måske er en nødvendig begrænsning. Med rette henledes opmærksomheden på, at man også i de almene grupper vil finde omtale af mere specielle emner. Meget nyttig er den fortegnelse over citerede tidsskrifter, der afslutter bindet. Henvisningerne til de mange tidligere vanskeligt tilgængelige tidsskriftartikler er bibliografiens største landvinding.

I det førnævnte hovedafsnit D omfatter »Landbrugets handel« (handel med landbrugsprodukter) henved 300 numre, betydeligt mere end underafsnittet »Diskussion om landboreformer«. Reformbetonet er endvidere »Lovgivning og bøndernes personlige retsforhold« (dette »og« må ikke læses »om«!) samt under »Ejendoms- og besiddelsesforhold« navnlig emner som fæstevæsen, hoveri, udstykning og sammenlægning, udskiftning og udflytning (herunder »fællesskab«; det drejer sig om litteratur efter 1750 og derfor helt overvejende om fællesskabets ophævelse). Der savnes krydshenvisninger mellem »Stavnsbånd« og »Militærtjeneste«, og i sagregistret fører ingen af disse stikord læseren på sporet af de to bind, der indeholder den store landbokommissions forhandlinger 1787–88 (nr. 2203), hvoraf godt halvdelen omhandler stavnsbåndsløsningen. Også af andre saglige grunde kunne man ønske nævnte værk opløst i sine bestanddele, med henvisninger til de vigtigste betænkninger af C. D. Reventlow, Chr. Colbjørnsen, W. A. Hansen, P. A. Lehn m. fl. Der er noget utilfredsstillende i,

at de store landboreformers hovedmand i landbrugsbibliografien kun står som forfatter til den bekendte tale til arvefæstebønder på Frederiksborg og Kronborg amter 1788. Det er »propagandalitteraturen«, der tæller, og den samler sig især om generalprokurator O. L. Bangs »Afhandling om Bondestanden i Danmark« (der iøvrigt indgår i den store landbokommissions forhandlinger) og hans efterfølger Chr. Colbjørnsens »betragtninger« i anledning af de jyske proprietærers klage 1790; stridsskrifterne under proprietærfejden optager 4 sider i bibliografien. Enkelte ældre værker ville ligeledes med fordel kunne opløses i hovedafsnit. Det gælder f. eks. Arent Berntsens »Danmarks og Norgis fructbar Herlighed«, der i det mindste burde forsynes med kortfattede oplysninger om 2. og 3. binds landbohistoriske indhold. Det er udmærket med de knappe orienteringer i skarp parentes, men der er for få af dem.

Som landbrugsbibliografien viser, har landhusholdningsselskabet (af 1769) æren for en betydelig del af den landbrugslitteratur, der fremkom efter den tid. Men ved hjælp af sagregistret i det nye værk kan man f. eks. finde frem til diskussionen om hedeopdyrkning o. 1760, meddelelser om roefrøavl og »Anslag paa en fordeelagtig Tærsk-Maskine« ved samme tid. Tillæg til de Aalborgske Jydske Efterretninger belærer i 1775 sine læsere om, »Hvorledes man kan lade udruge Æg formedelst en Lampe«. Den slags fornøjelige småglimt viser de landbrugstekniske problemers ælde, som ville fremtræde endnu tydeligere, hvis det havde været overkommeligt at henvise til emner, der behandles sammenhængende i større afhandlinger.

F. Skrubbeltrang.

Theodor Links bog *Flensburgs Überseehandel von 1755 bis 1807*. (Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins Band 38, Neumünster 1959, 350 sider) bebudes at være det første af to, der skal skildre den flensborgske handels historie fra 1755 til ca. 1860, og hvis endelige mål skal være at belyse denne handels betydning for Flensborgs stillingtagen i den nationale kamp i det 19. århundrede. Emnets omfang har foranlediget forf. til at dele værket i to dele, hvoraf den første nu foreliggende del dækker den florissante handelsperiode.

Den indledes med en særdeles grundig redegørelse for Flensborgs handel før 1750, hvori forf. udvikler, hvorledes den voksede op som handel med omegnen, især med korn og andre landbrugsvarer, og udvidede sig til sejlads mellem Danmark, hertugdømmerne og Nordtyskland, studehandel mod syd og handel og fiskeri